

Vergaderjaar 2007–2008

31 200 XIII

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Economische Zaken (XIII) voor het jaar 2008

Nr. 49

VERSLAG VAN EEN ALGEMEEN OVERLEG

Vastgesteld 18 maart 2008

De vaste commissie voor Economische Zaken¹, de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties² en de vaste commissie voor Justitie³ hebben op 13 februari 2008 overleg gevoerd met staatssecretaris Heemskerk van Economische Zaken, minister Ter Horst van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en minister Hirsch Ballin van Justitie over:

- **Radio Frequency Identification en de consument (antwoorden vragen lid Vos en reactie staatssecretaris op brief Consumentenbond) (Vergaderjaar 2007–2008 nr. 851);**
- **VSO Radio Frequency Identification (30 800-XIII, nr. 49).**

Van dit overleg brengen de commissies bijgaand beknopt verslag uit.

Vragen en opmerkingen uit de commissies

Mevrouw **Gerkena** (SP) betreurt het dat er nog geen integrale visie is op RFID en de wijze waarop daarmee dient te worden omgegaan. Zij verzoekt de staatssecretaris daarom om voor het zomerreces 2008 een nota aan de Kamer voor te leggen. Graag verneemt zij of de regering in de toekomst mogelijk wil maken dat RFID-data worden gebruikt voor bijvoorbeeld opsporingsdoelstellingen. Zo ja, welke gegevens mogen daarvoor worden gebruikt en wie krijgen daartoe toegang? Moet er een centrale database

¹ Samenstelling:

Leden: Van der Vlies (SGP), Schreijer-Pierik (CDA), Vendrik (GroenLinks), Ten Hoopen (CDA), Roland Kortzenhorst (CDA), Hessels (CDA), ondervoorzitter, Van der Ham (D66), Van Velzen (SP), Aptroot (VVD), Smeets (PvdA), Samsom (PvdA), Dezentjé Hamming (VVD), Kraneveldt-van der Veen (PvdA), voorzitter, Irrgang (SP), Jansen (SP), Biskop (CDA), Ortega-Martijn (ChristenUnie), Blanksma-van den Heuvel (CDA), Van der Burg (VVD), Graus (PVV), Zijlstra (VVD), Besseling (PvdA), Gesthuizen (SP), Ouwehand (PvdD) en Vos (PvdA). Plv. leden: Van der Staaij (SGP), Jan Jacob van Dijk (CDA), Duyvendak (GroenLinks), Van Vroonhoven-Kok (CDA), De Rouwe (CDA), Koşer Kaya (D66), Ulenbelt (SP), Blok (VVD), Boelhouwer (PvdA), Kalma (PvdA), Weekers (VVD), Van Dam (PvdA), Karabulut (SP), Luijben (SP), De Nerée tot Babberich (CDA), Cramer (ChristenUnie), Atsma (CDA), De Krom (VVD), Madlener (PVV), Nicolai (VVD), Blom (PvdA), Gerkens (SP), Thieme (PvdD) en Heerts (PvdA).

² Samenstelling:

Leden: Van Beek (VVD), Van der Staaij (SGP), De Pater-van der Meer (CDA), Van Bochove (CDA), Duyvendak (GroenLinks), Hessels (CDA), Gerkens (SP), Haverkamp (CDA), Leerdam (PvdA), voorzitter, De Krom (VVD), ondervoorzitter, Griffith (VVD), Boelhouwer (PvdA), Irrgang (SP), Kalma (PvdA), Schinkelshoek (CDA), Van der Burg (VVD), Brinkman (PVV), Pechtold (D66), Van Raak (SP), Thieme (PvdD), Kuiken (PvdA), Leijten (SP), Heijnen (PvdA), Bilder (CDA) en Anker (ChristenUnie). Plv. leden: Teeven (VVD), Van der Vlies (SGP), Van de Camp (CDA), Smilde (CDA), Van Gent

(GroenLinks), Knops (CDA), Polderman (SP), Spies (CDA), Wolbert (PvdA), Aptroot (VVD), Zijlstra (VVD), Vermeij (PvdA), Van Gerven (SP), Heerts (PvdA), Çörüz (CDA), Remkes (VVD), De Roon (PVV), Van der Ham (D66), Van Bommel (SP), Ouwehand (PvdD), Timmer (PvdA), De Wit (SP), Kraneveldt-van der Veen (PvdA), Van Haersma Buma (CDA) en Cramer (ChristenUnie).

³ Samenstelling:

Leden: Van de Camp (CDA), De Wit (SP), Van der Staaij (SGP), Kamp (VVD), Arib (PvdA), ondervoorzitter, De Pater-van der Meer (CDA), voorzitter, Çörüz (CDA), Joldersma (CDA), Gerkens (SP), Van Vroonhoven-Kok (CDA), Van Velzen (SP), Azough (GroenLinks), Griffith

(VVD), Teeven (VVD), Verdonk (Verdonk), Kalma (PvdA), De Roon (PVV), Pechtold (D66), Heerts (PvdA), Thieme (PvdD), Kuiken (PvdA), Leijten (SP), Bouwmeester (PvdA), Van Toorenburg (CDA) en Anker (ChristenUnie). Plv. leden: Sterk (CDA), Langkamp (SP), Van der Vlies (SGP), Weekers (VVD), Smeets (PvdA), Schinkelshoek (CDA), Jager (CDA), Jonker (CDA), Roemer (SP), Jan de Vries (CDA), Abel (SP), Halsema (GroenLinks), Dezentjé Hamming (VVD), Van Miltenburg (VVD), Zijlstra (VVD), Dijsselbloem (PvdA), Fritsma (PVV), Koşer Kaya (D66), Gill'ard (PvdA), Ouwehand (PvdD), Spekman (PvdA), Bouchibti (PvdA), Van Haersma Buma (CDA) en Slob (ChristenUnie).

komen en zal koppeling van gegevens worden toegestaan? Zal data-retentie ook van toepassing zijn op de chip? Zo ja, welke gevolgen zal dat hebben voor de consument en het bedrijfsleven? Is het kabinet van plan om regelgeving op te stellen over het verzamelen en inzien van gegevens, de bevoegdheden daaromtrent, de bewaartermijn en het beveiligen van consumenten tegen misbruik van gegevens? Het zou goed zijn als consumenten zelf konden nagaan welke gegevens over hen bekend zijn en waar en als zij zeggenschap hadden over het in- en uitschakelen van de chip. Wat doet de regering om ervoor te zorgen dat consumenten voldoende zeggenschap krijgen en behouden over toepassing van RFID-technologie? Wanneer ontvangt de Kamer het rapport van de denktank die zich richt op privacy en technologische ontwikkelingen?

Mevrouw Gerkens kan zich vinden in de adviezen van het Rathenau-instituut en roept de bewindslieden op om die zo spoedig mogelijk te volgen. Zij vraagt zich af of de huidige wetgeving in voldoende mate is toegerust om de privacy van burgers nu en in de toekomst te beschermen. Mocht dat niet het geval zijn, dan dient er snel duidelijke regelgeving te komen die goed wordt gehandhaafd. Is de minister van Justitie evenals het CBP en de Europese toezichthouder voor gegevensbescherming voorstander van het principe van privacy by design? Mevrouw Gerkens wil dat bij alle technologische toepassingen die gerelateerd zijn aan de overheid, duidelijk wordt aangegeven welke privacywetgeving daarop van toepassing is.

Wat is geleerd van het feit dat de ov-chipkaart werd gekraakt? Kan hetzelfde gebeuren met de chip in het paspoort?

Mevrouw **Vos** (PvdA) maakt uit het advies van het CBP op dat laatstgenoemde voorlopig geen aanleiding ziet om de WBP aan te passen. Zij vreest dat het mogelijk is om allerlei persoonsgegevens te verzamelen door bijvoorbeeld het GPS aan een chip de koppelen. Tevens is zij bang dat mensen identificeerbaar zijn op het moment dat zij een chip bij zich dragen. Is met de WBP de privacy van personen in voldoende mate gewaarborgd?

Als kinderen een product willen kopen dat is voorzien van een chip die persoonsgegevens opslaat, dienen de ouders dan toestemming voor de koop te geven?

In artikel 8, sub a van de WBP staat dat betrokkene voor de verwerking van gegevens ondubbelzinnig toestemming moet verlenen. Wie controleert en handhaaft dat? Zij is benieuwd naar de tweede evaluatie van de WBP en de uitkomsten van de Europese exercitie. Zij wenst liever niet af te wachten totdat er Europese regelgeving is. Die kan immers vijf jaar op zich laten wachten en dat kan tot gevolg hebben dat er tussentijds misbruik van de technologie wordt gemaakt.

Er is nog weinig bekend over de toepassing en de risico's van RFID. Het lijkt haar goed om de chip standaard uit te schakelen nadat het product is gekocht en de leverancier de mogelijkheid te geven die in te schakelen als de consument dat wil, de zogenaamde opt-in regeling. Het is belangrijk om de consument goed te informeren, maar niet door middel van campagnes en logo's op producten. Door gebruik te maken van de opt-in regeling wordt de consument meteen op de hoogte gebracht van de aanwezigheid van de chip.

Mevrouw Vos pleit ervoor om de technologie alleen in te zetten als dat werkelijk nodig is. Zij is tegenstander van het opleggen van de verplichting om bijvoorbeeld bij huisdieren een chip te implanteren.

Mevrouw **Ortega-Martijn** (ChristenUnie) onderkent het belang van het gebruik van RFID, maar stelt het belang van privacy voorop. Wanneer is de uitkomst beschikbaar van het onderzoek van de denktank van experts en belanghebbenden die zich bezighoudt met privacy en nieuwe technologie? Wanneer kan de Kamer de uitkomst van de evaluatie van de WBP

tegemeet zien? Naar haar oordeel kan niet worden volstaan met het wijzen op de verantwoordelijkheid van ontwikkelaars en gebruikers. De overheid dient actief op te treden. Zij meent dat winkeliers moeten worden verplicht om chips na verkoop van het product te deactiveren of te verwijderen en betreurt dat het kabinet voorlopig niet overweegt om een wetsvoorstel aan de Kamer voor te leggen dat dat beoogt. Hoe wenst het kabinet na te gaan of er sprake is van vrijheid voor de consument om de chip al dan niet te laten uitschakelen? Zij pleit ervoor om de privacy te waarborgen en keuzevrijheid voor de consument te garanderen. Hoe is dat wettelijk te regelen? Mevrouw Ortega vindt het onwenselijk dat de consument in de winkel wordt gevolgd zonder dat hij daarvan op de hoogte is. Hoe is dat te voorkomen?

Burgers moeten op de hoogte zijn van toepassingen en de meerwaarde van RFID. Zij is dan ook voorstander van een etiketteringssysteem. Er zijn mensen die principiële bezwaren hebben tegen het gebruik van biometrische kenmerken. Deelt het kabinet het uitgangspunt dat burgers in dat geval voor alternatieven moeten kunnen kiezen?

Het implementeren van chips kan voordelen hebben, bijvoorbeeld voor medische doeleinden. Mevrouw Ortega vraagt zich echter af hoe ver men wat dat betreft kan gaan. Conform artikel 11 van de Grondwet is het naar haar oordeel niet toegestaan om mensen tot implantatie te verplichten. Zij verzoekt de staatssecretaris om meer te doen aan het informeren van burgers over de mogelijkheden en beperkingen van RFID.

De heer **Aptroot** (VVD) is een groot voorstander van RFID vanwege het belang daarvan voor de logistieke sector, de financiële dienstverlening en de overheid. Hij onderkent dat er problemen kunnen ontstaan en schaaft zich achter de lijn van het kabinet. Die houdt onder andere in dat er vooralsnog geen nieuwe regelgeving zal worden voorgesteld, dat de ontwikkelingen goed zullen worden gevolgd, dat het bedrijfsleven vooralsnog de verantwoordelijkheid draagt en dat er frequent zal worden gecommuniceerd.

Het is belangrijk om de consument goed te informeren over de toepassing en de mogelijkheden van RFID. Als de consument de mogelijkheid heeft om te kiezen voor het in- of uitschakelen van de chip, dient hij daarvan uiteraard op de hoogte te zijn. Als de chip na verkoop van het product automatisch wordt uitgeschakeld, moet de consument dat ook weten. Informeren is de verantwoordelijkheid van het bedrijfsleven. Mocht in de toekomst blijken dat de consument niet voldoende is beschermd, dan kan de overheid alsnog overwegen om bestaande wetgeving aan te passen of nieuwe op te stellen.

De heer Aptroot is geen voorstander van preventief optreden. Dat zal slechts leiden tot meer bureaucratie. Daarbij komt dat hij niet verwacht dat er veel problemen zullen ontstaan.

De heer **Hessels** (CDA) vindt het goed dat het kabinet RFID alle kansen geeft. Dat neemt niet weg dat er voortdurend aandacht moet zijn voor onder andere bescherming van de privacy. Het CBP en de Europese Commissie zijn van mening dat aanvullende regelgeving op dat punt niet nodig is. Het is goed dat het kabinet zich houdt aan de afspraak dat de lidstaten geen maatregelen nemen die verder strekken dan het Europese beleid.

Het is belangrijk om consumenten en het bedrijfsleven goede voorlichting te geven. Hoe groot zijn de stralingsvelden van de chip en de lezerapparatuur? Heeft die straling gevolgen voor de gezondheid van mensen? Is er iets te melden over het kennisplatform en het onderzoeksprogramma die zijn gericht op elektromagnetische velden en gezondheid?

Hoe wenst de staatssecretaris de ontwikkelingen in het bedrijfsleven te monitoren en de Kamer daarover te informeren? Er zijn voorbeelden van bedrijven die op een goede manier gebruikmaken van RFID: verkopers in

boekenwinkels die na afrekening van het product de chips automatisch uitschakelen. Op welke wijze kunnen anderen daarvan leren?

Antwoord van de bewindslieden

De **staatssecretaris van Economische Zaken** antwoordt dat de overheid neutrale wet- en regelgeving opstelt. Die kan dus van kracht blijven, ook als er technologische ontwikkelingen zijn. RFID heeft veel voordelen, bijvoorbeeld voor het toedienen van medicijnen, voor de logistiek en in het betalingsverkeer. Momenteel maken 2500 bedrijven en organisaties gebruik van die technologie. Naar verwachting zal dat aantal binnen 15 jaar stijgen naar 0,5 miljoen. De Europese Commissie beschouwt die technologie als een belangrijke factor om innovatie te bevorderen en de economie te laten groeien. De wijze van toepassing is aan de bedrijven.

Transparant gebruik is belangrijk, evenals het in acht nemen van de privacyregels. Het conceptrapport van de denktank is inmiddels gereed. De verwachting is dat het kabinet het definitieve rapport binnen enkele weken aan de Kamer kan aanbieden. De staatssecretaris verwacht niet dat de privacy van personen als gevolg van de nieuwe technologie in gevaar komt. Het is bijvoorbeeld niet mogelijk om mensen met een chip te volgen. De vergelijking met GSM met een landelijk dekkend netwerk gaat niet op. De staatssecretaris zet zich in om tot een etiketteringssysteem te komen en zal daarover in overleg treden met de betrokken marktpartijen. Het doel daarvan is dat de consument in één oogopslag kan zien of een product een chip bevat. De verwachting is dat er eind 2008 meer duidelijkheid komt over dat systeem. Dan zal de Kamer worden geïnformeerd. Het is mogelijk om de chip standaard, dus meteen na verkoop van een product, te deactiveren of te verwijderen maar dat kan nadelig zijn als er waardevolle informatie op staat: de datum van de koop, het bedrijf dat het product heeft geleverd, garantiebepalingen en gebruiksaanwijzingen. Het is belangrijk dat de consument kan kiezen of de chip al dan niet gedeactiveerd wordt. Als de klant kiest voor deactivering en er daardoor bijvoorbeeld garantiebepalingen verloren gaan, moet het mogelijk zijn om die bepalingen op papier te krijgen.

Er is alleen sprake van straling op het moment dat de chip in de buurt van het lezerapparaat komt. De straling zal naar verwachting geen negatieve gevolgen hebben voor de gezondheid. In Europa wordt wel structureel onderzoek gedaan naar de effecten van elektromagnetische velden voor mens en milieu. Het kennisplatform en het onderzoeksprogramma elektromagnetische velden en gezondheid vallen onder de verantwoordelijkheid van de minister van VROM.

De regels voor dataretentie – de bewaartermijn voor telecomgegevens – gelden niet voor RFID, omdat de Telecomwet niet op die technologie van toepassing is. Die wet is wel van toepassing op uitgifte van frequenties ten behoeve van RFID. Het gaat bij laatstgenoemde techniek echter niet zozeer om het dataverkeer, maar om de koppeling van de chip met het aflezen van de gegevens.

Het voorleggen van een actieplan met betrekking tot de ov-chipkaart is de verantwoordelijkheid van de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

antwoordt dat niemand er tot op de dag van vandaag in is geslaagd om de chip in het paspoort te kraken. Het kabinet is uiteraard alert en in geval van dreiging zal snel actie worden ondernomen. Het is niet bereid om alternatieven aan te dragen voor mensen die principiële bezwaren hebben tegen de chip in het paspoort, want het verwerken van een chip in een dergelijk reisdocument is op grond van de EU-verordening verplicht. Die verplichting geldt voor alle reisdocumenten met uitzondering van die met een geldigheidsduur van minder dan een jaar. Die techniek op reis-

documenten wordt toegepast om te zorgen voor een betere identificatie en omdat daardoor meer gegevens over betrokkenen beschikbaar zijn. Op de houderspagina van het paspoort staat duidelijk dat er een chip in het paspoort is verwerkt.

Het is op grond van artikel 11 van de Grondwet niet toegestaan om mensen tot het implanteren van een chip te verplichten.

De **minister van Justitie** antwoordt dat mensen die drager zijn van een uitleesbare RFID-chip in een besloten omgeving kunnen worden gevolgd. De technische voorwaarde daarvoor is dat er voldoende lezers zijn en de juridische voorwaarde is dat degene die op die wijze persoonsgegevens vergaart, daaraan bekendheid geeft. Koppelen van gegevens is mogelijk. De technische voorwaarde daarvoor is herleidbaarheid tot een natuurlijke persoon en daarvoor gelden de regels van de WBP. Het is mogelijk om het instrument van technische preventie in te zetten, maar degene die de persoonsgegevens verwerkt, heeft de verplichting om zich van onrechtmatige verwerking te onthouden. Onrechtmatige verwerking wordt tegengegaan door de verplichting van de verantwoordelijke om zorg te dragen voor adequate beveiligingsmaatregelen op grond van artikel 13 van de WBP. De WBP biedt de samenleving voldoende bescherming.

Voor het volgen in een besloten omgeving geldt het vereiste van transparantie. De mogelijkheid van het koppelen van bestanden is primair afhankelijk van behoorlijke doelbinding, zoals omschreven in artikel 7 en in de rechtvaardigingsgronden van artikel 8 van de WBP. De artikelen 33 en 34 van de WBP voorzien ook in transparantieplichtingen. Dat alles neemt niet weg dat er redenen zijn om die zaken te betrekken bij de herziening van de wet op basis van de evaluatie van de tweede fase. In september 2008 worden de resultaten daarvan verwacht.

Artikel 5 van de WBP heeft betrekking op de bescherming van minderjarigen. Het toestemmingsvereiste werkt in het privacyrecht niet anders dan in het algemeen burgerlijk recht. Er moet dus een beoordeling plaatsvinden, afhankelijk van het concrete geval en de omstandigheden. Een kind van tien jaar mag aanspraak maken op een zwaardere bescherming dan een kind van zeventien jaar. Als het kind zelf besluit om de chip te gebruiken, geldt de ouderlijke macht. Daarbij komt dat de gegevensverwerker daarop niet zonder meer mag afgaan.

Met privacy by design is het mogelijk om beperkingen te stellen. Dat is een belangrijk punt geweest in de achtergrondstudie van het CBP van oktober 2006.

Het Wetboek van Strafvordering bevat regels over het gebruik van reizigersgegevens van de ov-chipkaart ten behoeve van de opsporing van strafbare feiten. Er gelden waarborgen en beperkingen die bij het vorderen van gegevens in acht moeten worden genomen. Het gaat om specifieke gevallen, namelijk misdrijven in de zin van artikel 67 van het Wetboek van Strafvordering.

Ten aanzien van het ondubbelzinnig toestemming geven krachtens de WBP is de vraag van belang of het om de private of de publieke sector gaat. In de private sector is dat primair een zaak van betrokken partijen. De overheid is wat dat betreft aan strikte normen gebonden. Het is een kwetsbaar punt dat de aandacht verdient van de commissie-Brouwer-Korf die onlangs is ingesteld.

Toezeggingen

- De Kamer wordt voor eind 2008 geïnformeerd over de invoering van een etiketteringssysteem.

- Binnen enkele weken ontvangt de Kamer de onderzoeksrapportage van de zogenaamde denktank, inclusief de reactie van het kabinet daarop.

De voorzitter van de vaste commissie voor Economische Zaken,
Kraneveldt-van der Veen

De voorzitter van de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties,
Leerdam

De voorzitter van de vaste commissie voor Justitie,
De Pater-van der Meer

De griffier van de vaste commissie voor Economische Zaken,
De Veth